

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Hermes Theologicvs, Id est Synopsis totius Theologiæ,
perspicuè, doctè, subtiliter, ac breviter discussa**

Et In octo Partes ... distincta ...

De Angelis Actibvs humanis, & Legibus

Vindalium, 1646

Tractatvs De beatitudine supernaturali, & actibus humanis quibus
comparatur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38834

TRACTATUS BREVIS
DE BEATITVDINE
SVPER NATVRALI
ET ACTIBVS HVMANIS
quibus comparatur.

CAPVT. I.

De Beatitudine.

CVM finis vltimus Ange-
lorum & hominis fit Bea-
tudo supernaturalis, æquū
est vt ab ea initium mora-
lis scientiæ Christianæ
auspicemur, nam in practicis quoties
methodus prudentiæ id patitur, à fine
tanquam à scopo totius tractationis est
ordicndum.

 SECTIO I.
De Beatitudine obiectiua.

Beatitudo supernaturalis pariter naturalis, de qua moralis Philosophia agit & ad nos non spectat; diuiditur in obiectiuam & formalem, quia finis omnis completè sumptus ex obiecto bono & eius adeptione constat.

CONCLUSIO I. Beatitudo supernaturalis consistit in Deo clarè viso. Prob. quia id solum est obiectiua Beatitudo quod totam voluntatis capacitatem explere potest. Hoc autem solus Deus clarè visus præstare valet, ergo, &c. Maior est clara minor probatur. Quia id solum quod continet omne bonum eminenter potest explere voluntatem, & ita eam satiare vt nihil vltèrius expetat; nihil enim cognoscetur extra illud obiectum esse appetibile. Solus autem Deus continet omne bonum eminenter, ergo solus clarè visus saturare potest inexplebilem alioqui voluntatis cupiditatem.

Errores aliorum qui fœlicitatem vel in voluptate, vel in aliis bonis colloca-

DE BEATITVDINE. CAP. I. 103
runt refellit hic S. Thom. q. 2. Boëtius
2. & 3. de consolatione.

Dixi sitam esse Beatitudinem obie-
ctiuam in Deo, non vtrunque sed clarè
viso, nisi enim Deus euidenter nobis in-
notescat, non potest rabida prorsus boni
cupiditas quæ voluntatem irrequieto
motu exagitat, cumulatè & adæquatè
compesci; Aliquid enim semper suauius
sibi comparandam exhibebit, ergo vo-
luntas nostra satiabitur tantum cum ap-
paruerit gloria Dei, & videbitur Deus.
Deorum in Sion Psal. 83.

CONCLUSIO II. Obiectum
nostræ Beatitudinis inuehit omnes per-
fectiones vt in Deo sunt.

Ratio quia obiectum nostræ Beatitu-
dinis est Deus vt in se est; vt sic comple-
ctitur omnem perfectionem; nam ex eius
omnipotentiâ, omniscientiâ, omnibonita-
te à parte rei existit vnum optimum, er-
go, &c. Vide vasqu dis. 12. nu. 6. & disp.
13. nu. 2. Nec beati Deum vt in se est
intuentes eius bonitatem, ab aliis attri-
butis distingunt.

CONCLUSIO III. Perfectiones
Dei non tantum absolutæ sed etiam re-
latiua per se & directè ad totalem ra-
tionem obiectiuam beatificam spe-
ctant.

Est contra Molin. 1. p. q. 12. Prob. conclus. quia obiectum Beatificans est Deus prout in se est; re ipsa autem Deus, est Pater, & Filius & Spiritus sanctus, ergo, &c.

Non enim Deus est obiectum beatificans secundum aliquas perfectiones, sed prout videtur, atque adeò non vt vnus, sed vt trinus; nec relationes diuinæ concurrunt per accidens ad obiectum beans componendum. vt Caieta 2.2. qu. 2. art. 8. nota, non enim personalitates diuinæ sunt accidentales Deo, sed verè integrant & complent id obiectum totale prout beans, quia est beatificum, prout videtur vt in se est, & consequenter non tantum vt vnus, sed etiam vt trinus.

SECTIO.

De Beatitudine formali.

NOta Beatitudinem formalem esse possessionem summi boni, seu obiecti beatificantis; nam quantumuis illud obiectum sit omnibus numeris absolutum, non tamam beare potest animam, nisi ab ea possideatur, & cum eâ coniungatur, quæ causa est cur Becanus voluerit no-

DE BEATITVDINE. CAP. I. 105
men Beatitudinis magis propriè cadere
in possessionem quam in obiectum.
Tract. 1. qu. 1. in fine.

CONCLUSIO I. Formalis Bea-
tudo non consistit in actu increato vo-
luntatis diuinæ de creatura beanda, ipsi
creaturæ appropriato, & velut infito.

Est contra aliquos Theolog. apud
Gregor. in 2. d. 7. q. 2. in argum. contra
3. & apud Capreol.

Prob. 10. quia damnatur ea sententia
ab Agathone Papa in Epist. ad Imperato-
rem quæ est in 6. Synodo, in actione 4.

Prob. 2. quia non potest Deus attingi
ab animâ, siue per intellectum, siue per
voluntatem, sine actu vitali & operatione
animæ. ergo ille actus debet esse actio
immanens & infidens animæ, & habere
dependentiam à principio interno & vi-
tali; debet enim potentiam vitalem in-
formare vitaliter; ergo nequit esse vnio
actus diuini, qui non potest animam in-
formare & à principio vitali dependere.
Quæ omnia ex Philosophia & libris de
anima patent.

CONCLUSIO II. Beatitudo
formalis sita est in operatione aliqua &
actu vitali creaturæ.

Ratio est, quia debet esse perceptio
summi boni & tendentia in illud vt mox

dicam, at omnis perceptio obiecti debet esse vitalis, est enim aduertentia ergo debet esse anima aduertens, hoc est vitaliter operans, ergo cum actu vitali. Vide Less. l. 2. de summo bono cap. 10. Suar. l. de attrib. Dei negat. cap. 7. num. 7.

CONCLUSIO III. Beatitudo formalis in sola intellectione & visione intuitiua, vt vera obiecti beatifici possessione collocanda est.

Ita D. Thom. Cajet. Conrad. Durand. Ferrar. Vasq. disp. 2. cap. 3.

Probatur ratione, quia Beatitudo formalis est acquisitio & consecutio obiecti beatifici, & eius quædam veluti apprehensio.

At qui solus intellectus apprehendit & possidet obiectum, ergo beatitudo formalis est tantum actus intellectus. Minor probatur, quia voluntas trahitur potius & possidetur ab obiecto, quam illud possideat, at intellectus formaliter obicit bonum, & præsens facit, & illud veluti continet. Vide Philosophos morales in disp. de Beatitudine.

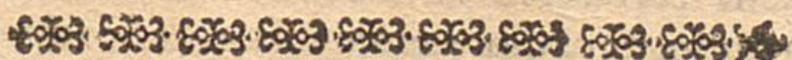
CONCLUSIO IV. Beatitudinis formalis quæ actu intellectus essentialiter constituitur, duosunt veluti corollaria amor, & gaudium.

Hoc tantum euincunt qui beatitudi-

nem formalem collocant in amore vel gaudio. In amore sitam esse vult Scotus, in delectatione sola Medina; in visione & amore coniunctis, Salas tract. 2. disp. 2. nu. 48. In intellectu, amore & delectatione. Valent. disp. 1. q. 3. p. 1. Pinelli parte 1. operis de altera vita. Less. de summo bono.

Probat, quia id quod non est essentialiter possessio summi boni, non est essentialiter & formaliter beatitudo formalis; at amor & gaudium non est possessio summi boni vt constat ex conclus. 3. sed eam præsупponit, ergo. &c.

Dices sine amore & gaudio anima videns Deum non esset perfectè beata. Resp. non esset perfectè id est essentialiter beata, nego; complectiuè & integraliter, concedo. Quia amor & delectatio sunt beatitudinis complementa & veluti proprietates, nam possessionem summi boni, hoc est essentialem beatitudinem præsупponunt, & ab ea deriuantur.

CAPVT II.

De Moralitate actus humani.

NOta 1. in actu libero duo confide-
rari, nempe quod spectet ad genus
naturæ & ad genus moris. Spectat ad ge-
nus naturæ, quatenus est actus vitalis, &
humanus seu liber; ad genus verò moris,
quatenus tendit in obiectum, prædicto
modo spectatum.

Nota 2. moralitatem non esse aliquid
absolutum, sed respectuum; siquidem
actum esse moralem, dicit intrinsecè mo-
dum quendam, quo actus tendit in ob-
iectum moraliter spectatum; hæc autem
tendentia, vt constat, est aliquid respec-
tuum.

Nota 3. modum illum non esse me-
rum ens rationis, sed aliquid reale actui
inexistens: quia nemine cogitante, actus
liber à voluntate circa obiectum moralis
elicitus, est moralis, bonus aut malus.

CONCLUSIO vnica. Etsi ad
moralitatem actus requiratur libertas, id
tamen quo actus constituitur formaliter
moralis, seu in genere moris, non est li-

bertas, sed obiectum ipsum vt morale.)
 Prima pars probatur: nam nullus est actus
 moralis, qui non sit constitutus in ali-
 qua specie moralitatis, adeoque qui non
 sit moraliter bonus aut malus. Nullus
 autem actus libertate carens, est mora-
 liter bonus, aut malus; dignus laude, aut
 vituperio; præmio, vel pœna, vel omnes
 concedunt Ergo repugnat dari actum
 aliquem moralem, qui non sit liber.

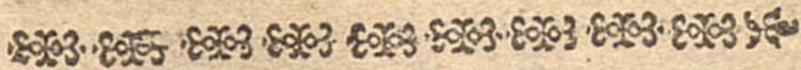
Secunda pars ostenditur: nam idem
 actus liber manens quoad libertatem
 immutatus, mox est bonus, mox malus,
 vt patet in eo qui comedit carnes, tem-
 pore non prohibito, & adueniente pro-
 hibitione, non cessat ab esu carnium. Fie-
 ri etiam potest, vt idem actus liber per-
 tineat ad duas species malitiæ, inter se
 minimè subordinatas, vt cum aliquis oc-
 cidit, animo furandi. At si moralitas in
 genere sumeretur à libertate, non magis
 fieri posset, vt idem actus liber transiret
 ab vna mortalitate ad aliam, aut simul-
 pertineret ad duas species moralitatis,
 non subordinatas, quàm fieri possit, vt
 idem animal, quod iam est homo sit po-
 steà equus, aut quòd simul sit homo, &
 equus.

Dices, proprietates esse moralis, com-
 petunt actui libero, vt liber est, nempe

quod sit dignus laude, aut vituperio; præmio, vel pœna. Ergo ipsum esse morale formaliter consistit in libertate. Respondeo antecedens falsum esse, nam etsi proprietates illæ nō competant nisi actui libero, non tamen ei competunt precisè ut liber est, ut vel ex eo patet, quia si impossibile, actus voluntatis non respiceret regulas morum, non esset dignus laude, aut vituperio, quantumvis liber esset. Quare formaliter loquendo, libertas actus non est illius moralitas, sed potius causa, vel fundamentum moralitatis.

Tertia itaque pars ex dictis colligi potest, & prætereà suadetur: nam cum actus liber intrinsecè tendat ad obiectū, & ab eo speciem moralitatis sumat, ut infra ostendetur, consequenter dicendum est, eum etiam habere per ordinē ad obiectum, rationem genericam moralitatis, seu quòd sit moralis. Quod intellige de obiecto, non entitatiuè, seu quoad esse naturale, sed moraliter, seu quoad esse morale spectato, quale est per ordinem ad regulas morum, quatenus iis dictatur illud esse amplectendum, vel fugiendum: sic enim tantum habet proportionem, cum actu morali formaliter spectato, cumque terminare potest. Confirma-

DE BEATITVDINE. CAP. II. III
tur, nam sicut nihil potest dici artificiale
nisi per respectum ad regulas artis; ita
nihil potest dici morale, nisi per ordi-
nem ad regulas morum.

CAPVT III.

Vnde sumatur bonitas & malitia actus.

CONCLUSIO I.

Bonitas, vel malitia actus sumitur ex
obiecto.) Ita S. Thomas 1. 2. quæst.
8. art. 2. quod probat, quia bonum & ma-
lum in rebus attenditur, quoad plenitudi-
nem essendi, vel defectum eius; primum
autem ad plenitudinem essendi pertinere
videtur, & est id quod dat rei speciem. At
sicut res naturalis habet speciem ex sua
forma, ita actio speciem ex obiecto,
tanquam motus ex termino. Quare sicut
prima bonitas rei naturalis attenditur ex
sua forma, quæ dat ei speciem, ita &
prima bonitas actus moralis attenditur
ex obiecto conuenienti. Et quemadmo-
dum in rebus naturalibus primum ma-
lum est, si res genita non consequitur

formam specificam ; ita primum malum in actionibus moralibus est, quod ab obiecto procedit.

Ex quo discursu nonnulla colligi debent. 1. actus humanos sumere bonitatem, vel malitiam ab obiecto, quod non debet ita intelligi, ut bonitas vel malitia per veram & realem efficientiam, actibus humanis communicetur ab obiecto: perspicuum enim est, obiectum, cum sit res aliqua externa, in actus voluntatis eo modo non influere; sed ita ut prædicta sumantur ab obiecto, tanquam à forma extrinseca, complente potentialitatem quam actus dicit, eo ipso quod est quædam via, & tendentia ad ipsam.

Collige 2. primam bonitatem, vel malitiam actus moralis sumi ab obiecto; quod ita intellige, ut cum actui morali, ut moralis est, variæ bonitates aut malitiæ cõpetere possint, ut ex dicendis perspicuum fiet; illa quæ sumitur ab obiecto, sit omnium prima in eo genere, adeo ut alia hanc necessario præsupponant. Quemadmodum in iisdem actibus, secundum entitatem naturalem spectatis, est quidam ordo inter perfectiones iis competentes, & vna præsupponitur ab alia.

Dixi in eo genere: nam cum genus moris præsupponat naturam, bonitas

DE BEATITVDINE. CAP. III. 113

quoque moralis quæcunquæ fit, upponit bonitatem naturalem, & entitatiuam. Ex quo intelligis, quæ hîc docet S. Thomas, non repugnare iis quæ habet art. 4. cùm ait, quadruplicem esse bonitatem in actione humana, quarum primam ait esse secundum genus, & sumi ab entitate; aliam secundum speciem, quam petit ab obiecto conuenienti; tertiam secundum circumstantias, quasi secundum accidentia quædam. Quartam denique secundum finem, quasi secundum habitudinem ad bonitatis causam.

Collige 3. bonitatem, aut malitiam quam actus sumit ab obiecto, esse specificam quoad gradum speciei vltimum: quamuis enim ab obiecto dicatur sumi bonitas, aut malitia ex genere, monet tamen S. Doctor debere tunc sumi genus pro specie: sicut quando totam humanam speciem vocamus, genus humanum. Neque refert quòd bonitati, aut malitiæ ex obiecto superueniat bonitas, aut malitia ex circumstantiis: quia cum actus sit constitutus in specie completa, per ordinem ad obiectum, bonitas aut malitia superueniens ex circumstantiis, non eum contrahit, eo modo quo differentia contrahit genus, illud complendo in esse specifico, sed eo modo quo accidentia spe-

ciem iam constitutam determinant, & perficiunt.

CONCLUSIO II. Bonitas, vel malitia actus humani sumitur etiam ex circumstantiis.) Quia, ut ait S. Doctor art. 3. quemadmodum in rebus naturalibus non inuenitur tota plenitudo perfectionis, quæ debetur eis, ex forma substantiali quæ dat speciem, sed multum superadditur ex superuenientibus, quorum si aliquod desit ad decentem habitudinem, consequitur malum. Ita plenitudo bonitatis actus non consistit tota in sua specie, sed aliquid additur ex his quæ adueniunt tanquam accidentia quædam, quales sunt circumstantiæ debitiæ. Unde si aliquid desit, quod requiratur ad debitas circumstantias, actio erit mala.

Ut autem ista melius innotescant, Nota 1. circumstantiarum nomine hic intelligi quædam accidentia actuum moralium, quæ supponunt eos esse iam constitutos in sua specie, per ordinem ad obiectum; quæque proinde sunt extra eorum substantiam, illosque veluti circumstant. Ita tamen ut non modo actus morales comitentur, sed etiam eos quodammodo attingant, & afficiant, adeo ut ad eorum bonitatem, vel malitiam conducant.

DE BEATITVDINE. CAP. III. 115

Nota 2. nullum esse actum moralem, qui non accipiat aliquid bonitatis, aut malitiâ quibusdam circumstantiis; siquidem nulla est actio humana in qua, præter rationem illius specificam, sumptam ab obiecto, non possit observari aliquid accidentarium, spectans vel ad modum agendi, magis aut minus intense; vel ad quantitatem obiecti, quod sit paruum, aut magnum, & sic de aliis. At dubium non est, quin hæc conducant ad bonitatem vel malitiam humanæ operationis, nam si operatio bona est ratione obiecti, melior erit si fiat cum maiori intensiõne, quàm si fiat cum minori. Contrà verò, actus malus ex obiecto, eo peior erit, quo intensior.

Dices 1. vt prædicta accidentia dent bonitatem, aut malitiam actui voluntatis, debent esse per illum volita, ergo iam se habent vt obiectum voluntatis, non autem vt circumstantiæ supponentes obiectum; adeoque rupugnat quòd circumstantiæ, vt sic, dent bonitatem, aut malitiam actui voluntatis. Respondeo istud non sequi, nam vt circumstantiæ dent bonitatem aut malitiam, satis est quòd secundariò, aut concomitanter sint volitæ, ac proinde quòd sint obiectum secundarium voluntatis. Sic autem distinguuntur

ab obiecto primario, circa quod voluntas directe fertur.

Dices 2. continuatio est circumstantia actus moralis, at hæc saltem nec tribuit illi bonitatem, aut malitiam; quia cum actui elicito respondeat in primo instanti moralitas determinata, & in qualibet temporis parte instantia sint infinita, si mera actus continuatio ad bonitatem, aut malitiam conduceret, sequeretur actum humanum, vel ex eo precise quod per breuissimum tempus continuaretur, bonitatem, aut malitiam infinitam habiturum. Respondeo negando minorem, actus enim per se loquendo eo melior, aut peior est, quo amplius protenditur. Et ad probationem dicendum est, etsi bonitas, aut malitia respondeat per se actui in primo instanti, non tamen in instantibus continuatiuis partium temporis quo actus durat; cum voluntas non velit actum continuare in illis instantibus, nisi per accidens, seu quatenus uult ut duret per partes temporis, iis instantibus copulatas. Quare etsi instantia illa dicantur infinita, non inde sequitur bonitatem, aut malitiam actus fore infinitam.

Quod si instes, argumentum posse instaurari, de ipsis partibus proportionalibus temporis, quia cum sint infinitæ, se-

DE BEATITVDINE. CAP. III. 117

quetur moralitatem actus ipsis respondentem, esse quoque infinitam. Dicam hinc vt summum colligi, quod sicut in tempore quo durat actus bonus, vel malus, non sunt actu partes infinitæ, sed potentia duntaxat; ita ei respondet vnus quidam gradus bonitatis, aut malitiæ qui est in potentia diuisionis in alias, & alias partes bonitatis, vel malitiæ in infinitum.

CONCLUSIO III. Actio humana sumit bonitatem, vel malitiam ex fine.) Ita S. Thomas art. 4. Et ratio est, quia in actu humano duplicem finem possumus considerare, vnum proximum, qui & dicitur finis operationis, alium remotum, seu extrinsecum qui etiam finis operantis appellatur. Si agatur de priori fine, cum ille nihil aliud sit, quam ipsum obiectum humanæ operationis; non magis dubitari potest, actum humanum ab eo, quam à proprio obiecto sumere speciem. Si verò quæstio sit de posteriori, certum etiam est bonitatem actus humani ab eo pendere, cum inter circumstantias illius numerari soleat. Imò sit præcipua inter illas; cum aliæ se habeant tantum per modum accidentis, finis verò sit etiam causa actus humani.

Quæres I. an actus habeat duplicem speciem bonitatis, quando obiectum est bonum, & finis operantis bonus. Respondeo cum distinctione: nam si homo non operatur, nisi propter finem intrinsecum ipsius operis, ut si castitatem seruat, propter solum amorem ipsius castitatis, tunc actus habet tantum speciem & bonitatem temperantiæ, si autem operatur ex bono fine extrinseco, in quem operatio per se non ordinatur, ut dum quis vult castitatem colere, ex amore Dei, in eo casu actus bonus est in duplici specie bonitatis, nempe castitatis, & amoris Dei. Rationem affert S. Doctor art. 7. quia quando obiectum non est per se ordinatum ad finem, differentia specifica quæ est ex obiecto, non est per se determinatiua eius, quod est ex fine, nec è cõuerso. Vnde vna istarum specierum non est sub alia, sed tunc actus moralis est sub duabus speciebus quasi disparatis. Vnde dicimus quod ille qui furatur, ut mœchetur, committit duas malitias in vno actu. Ex quo exemplo patet, doctrinam traditam esse veram, etiam in actibus malis, quando non modo obiectum malum est, sed etiam refertur vterius ab operante, in finem malum extrinsecum.

Quæres 2. quid sentiendum sit quando obiectum est bonum, & finis malus, aut vice versa, obiectum malum, & finis bonus. Respondeo 1. in priori casu actum esse simpliciter malum, adeoque non constitui in duabus speciebus, bonitatis scilicet & malitiæ, sed duntaxat in specie malitiæ; ut quando aliquis erogat elemosynam feminæ egenti, eo fine ut facilius eam ad consentiendum peccato inducat. Ratio est, quia etsi obiectum secundum se bonum sit, non tamen hic & nunc, cum non appetatur sub ratione boni, sed quatenus præcisè ordinatur ad malum finem, qua ratione malum est.

Dices, nonne potest homo operari ex habitu virtutis, verbi causa, dare elemosynam ex misericordia, esto talem actum referat in finem vanæ gloriæ? In eo ergo casu actus ut à virtute procedens, erit bonus, ut autem relatus ad vanam gloriam, erit malus, sicque habebit simul speciem bonitatis, & malitiæ. Respondeo suppositionem illam esse impossibilem, cum enim virtus moralis non inclinet ad actum, nisi ut honestum, repugnat ab homine ut virtute prædito, elici actum relatum in finem malum, eo quòd talis relatio intrinsecè repugnat honestati actus.

Instabis, confessionem fidei procedere posse à fide supernaturali, etsi fiat ob vanam gloriam, vt communiter docent Theologi 2.2. quæst.4.art.5. Verùm oppositum longè probabilius esse ostendetur Deo dante.

Et quãuis id daretur, posset dici, virtutes intellectuales, qualis est fides, non ferri per se in bonum morale; sed in verum; adeoque etsi earum actus in malum finem ordinentur, non sequi duplicem speciem moralem, aliam bonitatis ex obiecto, aliam malitiæ ex fine iis competere,

Respondeo 2. quando obiectum est malum & finis operantis bonus, actum esse simpliciter malum: adeoque non habere speciem bonitatis, & malitiæ, sed malitiæ dumtaxat, vt si quis furetur ex intentione dandi eleemosynam. Ratio est, quia etsi dare eleemosynam sit bonum secundum se, est tamen simpliciter malum dare eleemosynam ex bonis furto sublati, cum hoc rectæ rationi repugnet. Quare actus quo quis vult furari, vt det eleemosynam, neque ex obiecto, neque ex fine bonus esse potest, sed vndeque est malus.

Dices, actus bonus sumit speciem boni
ex

ex bono fine, vt ostensum est: quare ergo idem sentiendum non erit de actu malo? Respondeo causam discriminis esse, quia bonum est velle obtinere finem bonum, per medium bonum: malum autem, eum velle asse qui per medium malum, & lege prohibitum.

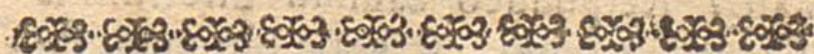
Respondeo 3. actum ex obiecto malum non sumere speciem malitiæ ex fine bono, sed tantum ex obiecto, adeoque non habere nisi vnã speciem malitiã. Ratio est, quia cum finis ex se bonus sit, quod autem in eo casu sit malus, id non habeat nisi ratione obiecti, quatenus nempe per mediũ malũ acquiritur; hinc fit, vt actus in eum tendens non aliam habeat malitiã, quã quæ oritur ex tendentia in obiectum malum. Confirmatur, nam verbi causa, velle priuata auctoritate occidere proditorem, vt auertatur nocumentum Reipublicæ, non repugnat nisi præcepto nõ occidendi. Quare actus ille non habet nisi malitiã homicidij.

Neque refert quod, velle occidere ex intentione furandi, sit in duplici specie malitiæ, nempe homicidij, & furti: non enim est par ratio, quia furari per se malum est, & prohibitum; at dare elemosynam non est malum, & prohibitum, nisi

de Beatitudine,

F

quatenus hoc fit ex bonis alterius, inuito Domino, erogatis.

CAPVT IV.

An dentur actus humanis indifferentes.

CONCLUSIO I.

Dantur aliqui actus indifferentes, secundum speciem suam.) Probat-ur ex art. 8. quia actus humanus habet speciem ab obiecto, relato ad principium actuum humanorum, quod est ratio: unde si obiectum includit aliquid conueniens ordini rationis, erit actus bonus secundum suam speciem, sicut dare elemosynam indigenti: si autem includat aliquid repugnans ordini rationis, actus erit malus secundum speciem, sicut furari. Quod si contingat, obiectum non includere aliquid pertinens ad ordinem rationis, siue per modum conuenientis, siue per modum disconuenientis, erit actus secundum speciem indifferens, sicut (inquit S. Doctor leuare festucam, ire ad campum, &c.

Dices 1. repugnat quod obiectum non sit conueniens, aut disconueniens, cum inter hac duo non detur medium.

DE BEATITVDINE. CAP. IV. 123

Respondeo hoc totum gratis affirmari, quia sicut potest dari obiectum aliquod medium inter præceptum, & prohibitum, quod nempe neutrum est, ita potest dari obiectum medium inter conueniens, & disconueniens positiuè. Quod si instes, bonum & malum opponi priuatiuè, adeoque inter illa non dari medium, responsio in promptu est 1. antecedens dubium esse, patebit ex infra dicendis, de formalitate peccati, 2. eo gratis dato, falsam esse consequentiam; quia inter formam, & illius priuationem, datur mera negatio formæ non debitæ.

Dices 2. cum species rerum sint immutabiles, si esset aliquis actus quoad speciem indifferens, sequeretur talem actum non posse fieri bonum, vel malum, quod tamen absurdum est. Respondeo negando id sequi, eam quando dicimus actum aliquem esse indifferentem, secundum speciem; hoc non debet sic intelligi, vt per differentiam aliquam positiuam constituatur in tali specie, sed ita vt dicatur indifferens negatiuè, quatenus etsi capax sit relationis conuenientiae, aut disconuenientiae ad rectam rationem, adeoque bonitatis, aut malitiae neutrum tamen de facto ex illis habet.

CONCLUSIO II. Ex probabi-

F 2

lioni sententia, non datur actus aliquis indifferens in indiuiduo, sed omnis eiusmodi actus; si procedat ex sufficienti deliberatione est bonus, aut malus.) Ita S. Doctor art. 9. quod probat, quia cum sit rationis ordinare, actus à ratione deliberatiua procedens; si non sit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi, & habet rationem mali: si verò ordinetur ad debitum finem, conuenit cum ordine rationis, vnde habet rationem boni: necesse est autem, quod vel ordinetur, vel non ordinetur ad debitum finem. Quare necesse est, omnem actum hominis à deliberatiua ratione procedentem in indiuiduo consideratum, bonum esse, vel malum.

Confirmatur hæc ratio, nam dubitari non potest, quin sit malum, non apponere bonum finem operationi, si homo teneatur suas omnes actiones in bonum finem referre. Quod autem ad hoc teneatur, probatur 1. quia ex fide constat, hominem in die iudicij rationem redditurum de verbo otioso, dicitur autem verbum otiosum, quod caret fine debito. 2. quia cum ipse homo creatus sit propter bonum finem, quæ ratio est, cur non teneatur omnes suas actiones in eum finem dirigere? 3. quia si ille culpam incur-

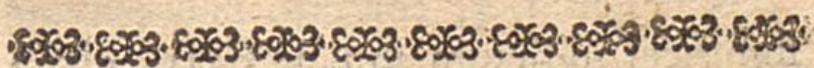
rit, qui pecunias inutiliter, seu sine bono fine expendit; quomodo peccatum cauebit, qui operationes suas, multò preciosiores auro, vel argento in nullum bonum finem refert? 4. quia planè illicitum est vti fruendis, aut frui vtendis, at non referre operationes suas in finem aliquem bonum, quid hoc aliud est quàm frui vtendis?

Dices 1. valde durum videri, quòd omnes actus non relati in finem bonum, sint peccata, quia sic innumera ferè peccata venialia singulis diebus ab hominibus committerentur. Deinde. fricare barbam, expuere in terram, mouere pedem vel manum, & similia, essent sufficiens materia confessionis, si non referrentur in bonum finem, hoc autem videtur ridiculum. Respondeo 1. supposita obligatione operandi ob finem honestum, sequi omnes actus deliberatos in eiusmodi finem non relatos, esse peccata; neque hoc magis durum debere videri, quàm quòd omnia verba otiosa sint peccata. Cur enim actio otiosa non erit mala, si verbum otiosum malū est? Respondeo 2. multas ex dictis actionibus, plerùmque fieri incogitanter, aut sine sufficienti deliberatione, sicque non esse malas: aliquando verò fieri ob leue ali-

quod commodum naturæ, qua ratione sunt aliquantulum bonæ. Respondeo 3. quando actus illi deliberatè fiunt, sine villo fine bono, esse sufficientem materiam confessionis, neque hoc esse ridiculum, cum alij actus otiosi sub confessionem cadere possint, ac præterea opus non sit, prædictos actus in particulari declarare, sed sufficiat si pœnitens generatim dicat, se varios actus otiosos edidisse; sicut se dicit plura verba otiosa protulisse.

Dices 2. si potest dari actus indifferens quoad speciem, quare non & in individuo? Nulla enim est species, quæ sub se non contineat, aut continere possit aliquod individuum. Respondeo ex S. Doctore ad 1. duobus modis posse dici aliquem actum indifferentem quoad speciem, primò ita vt ex sua specie debeat ei quòd sit indifferens, secundo quia non habet ex sua specie quòd sit bonus, vel malus, potest tamen per aliquid aliud fieri bonus vel malus. Si daretur actus quoad speciem indifferens priori modo, sequeretur posse etiam dari aliquem actum indifferentem, quoad individuum. Verum quia quãdo nos admittimus actum aliquem indifferentem quoad speciem, loquimur tantum in posteriori sensu, hinc non potest colligi,

DE BEATITVDINE. CAP. IV. 127
actum etiam indifferentem quoad indi-
uiduum, esse possibilem. Quia quando
proceditur ad opus, oportet vt actio alio-
qui secundum se, & ex parte obiecti in-
differens, habeat finem, aliasque circun-
stantias debitas, vel iis careat; ac proinde
sit bona, vel mala, non quidem ratione
obiecti, quia sic semper est indifferentis,
sed ratione circumstantiarum.

CAPVT V.

De conscientia.

SECTIO I.

Quid sit.

CONCLUSIO I.

Conscientia est actus ille intelle-
ctus, quo iudicamus aliquid esse
faciendum aut non faciendum.) Vt hoc
clarius percipias, Notandum 1. ex S.
Thoma 1. p. quæst. 79. art. 13. conscien-
tiam consistere in actu, vt patet, tum
quia ex vi nominis, dicit ordinem seu

applicationem scientiæ ad aliquid, tum quia conscientia dicitur testificari, quatenus aliquid fecimus, vel non fecimus; dicitur ligare, vel instigare quatenus iudicamus aliquid faciendum esse, aut non faciendum; dicitur excusare, vel accusare, seu remordere quatenus aliquid bene, aut malè factum cognoscimus: ista autem omnia actum aliquem denotant.

Notandum 2. conscientiam etsi latè significet iudicium, tam de factis, quàm de faciendis, hîc tamen sumi à nobis strictè, pro iudicio de faciendis, cùm eã inspiciamus tanquam regulam internam, quam in operationibus nostris sequi debemus: vnde illud est discrimen inter conscientiam & synderesim, quòd synderesis est habitus quidam quò cognoscimus prima principia practica: conscientia autem est iudicium actuale, de conclusione deducta ex eiusmodi principiis: ita vt non solùm per illam iudicemus, quid bonum, quid malum sit, sed etiam quid à nobis agendum sit, quid non agendum.

Notandum 3. conscientiam esse multiplicem nimirum rectam, erroneam; dubiam, probabilem, & scrupulosam. Recta dicitur, quæ dictat esse bonum, quod bonum est, malum, quod malum. Erronea,

DE BEATITVDINE. CAP. V. 129
quæ dicitur esse bonum, quod malum est,
aut vice versa. Dubia, quæ velut anceps
manet, ita vt nec assensum præbeat, nec
dissensum. Probabilis, quæ nititur fun-
damento probabili, non tamen planè cer-
to, propter oppositam dubitandi ratio-
nem. Scrupulosa quæ vni parti adhæret,
sed cum anxietate, leui fundamento in-
nixa. Cùm autem dubium non sit, quin
homo conscientiam rectam sequi tenea-
tur, de aliis nonnulla in sequentibus sta-
tuenda erunt.

SECTIO II.

Quomodo obliget.

CONCLUSIO I.

Peccatum est agere contra conscien-
tiam errantem.) Probatur, nam pec-
catum est agere contra proximam agen-
di regulam: at proxima agendi regula
est ratio dictans quid agendum, aut non
agendum sit, eaque ratio non differt à
conscientia, quare contra conscientiam
agere peccatum est. Confirmatur, nam
qui facit, quòd iudicat esse malum &

F 5

prohibitum; aut qui non facit, quod putat esse bonum, & præceptum, satis ostendit se velle malum & peccatum, adeoque peccat, etsi illius iudicium falsum sit.

Est autem hic obseruandum 1. quando conscientia est inuincibiliter errans, eam obligare ad faciendum quod ipsa dictat, quod cum voluntas sit potentia cæca, tenetur sequi iudicium intellectus ostendentis quid agendum, quidue fugiendum sit, saltem quando ignorantia est inuincibilis, seu talis vt intellectus, positis his circumstantiis, non possit prudenter aliud iudicare: nulla enim ratio apparet, cur tunc non teneatur voluntas se conformare proximæ suæ regulæ, quæ alia non est quam conscientia; seu ratio dictans hoc, aut illud faciendum esse.

Obseruandum 2. quando conscientia errat vincibiliter, eam quidem, quandiu durat, obligare ne quis contra illa faciat, non tamen vt iuxta illam operetur. Quod hoc exemplo explicari solet. Putat Titius ex ignorantia culpabili, ne necessarium esse mentiri, pro tuenda alicuius vita; in eo casu ille quidem non tenetur mentiri, quia cum ignorantia cum non excuset, mentiendo peccaret: at nemini potest imponi obligatio peccandi. Quia tamen iudicat mentiendum

DE BEATITVDINE. CAP. V. 131
esse, tenetur non facere contra hoc dictamen, adeoque non mentiendo, peccat.

Dices, ergo Titius, quicquid egerit, necessario peccabit, quod absurdum est. Respondeo hoc verum tantum esse, ex hypothesi quod Titius non deponat conscientiam erroneam, simpliciter autem falsum, cum possit errorem vincere, & a mendacio abstinere. Quod si dicat, se non posse tunc conscientiam errantem deponere, cum nullo modo de errore dubitet, aut non habeat quem consular, iam error est inuincibilis, adeoque illius dictamen sequi tenetur, mentiendo pro salute alterius, Neque tale mendacium est peccatum formaliter sed potius actus misericordiae, ratione finis intenti, a quo speciem sumit: quin verò Titius in eo casu mentiri reuens, peccat contra charitatem proximi.

Observandum 3. Titium quando inuincibiliter putat, mentiendum esse pro salute proximi, non adeo grauius peccare, si sequatur dictamen conscientiae, quam si illud negligat: quin in priori casu, reus tantum est mendacij officiosi, in posteriori homicidij. Oppositum tamen potest contingere in aliis occasionibus, ut nempe maius peccatum sit, sequi con-

scientiam vincibiliter errantem, quàm nõ sequi quod iuxta materiæ grauitatem expendi debet.

Obseruandum 4. eum qui, ex errore inuincibili, putat se, siue hoc egerit, siue oppositum, peccaturum, non peccare alterutram contradictionis partem sequendo, verbi causa, qui cum nequeat simul sacro interesse, & infirmum curare, existimans se peccaturum siue infirmum deserat, siue sacrum omittat, non peccat infirmum deserendo, aut sacrum non audiendo. Quia ex communi sententia, homo nunquam perplexus esse potest, ita scilicet vt necesse sit eum peccare. Si tamen in eo statu constitutus non tantum existimet vtrumque esse peccatum, sed etiam vnum altero esse grauius, tenetur eligere quod minus malum iudicat, & se-
cus faciens peccat.

CONCLUSIO II. Ille peccat qui facit aliquid, practice dubitans esse peccatum.] Vt hoc intelligas, nota aliud esse dubium speculatiuum, aliud practicum; speculatiuum habet locum, quando quis dubitat de re aliqua in genere, an sit licita, vel illicita, practicum vero quando dubitatur hic & nunc, quo tempore aliquid faciendum est, an liceat illud, vel non. Et de posteriori hoc dubio

DE BEATITVDINE. CAP.V. 133

procedit nostra conclusio, quæ ea ratione probatur, quia faciens aliquid quod dubitat esse peccatum, exponit se periculo peccandi, satisque ostendit se habere effectum ad peccatum, adeoque peccat, vt in simili superius diximus. Hinc peccas, si scribas, aut iter facias die festo, practicè dubitans an hoc tibi liceat: Imò tale peccatum committis, quale esse dubitas.

Dico, practicè dubitans, nam si dubium non sit practicū, sed speculatiuum duntaxat, peccatum non est, agere cum tali dubio: qui enim ita agit, cum ex causa rationabili dubium in praxi deponat, nō censetur habere affectum ad peccatum, aut se exponere peccandi periculo. Exemplum sit in militibus, qui licitè possunt bellum genere, etsi de iustitia illius speculatiuè dubitent, modo in praxi tale dubium, ex causa rationabili, deponant.

Ex his varij casus resolui possunt. Primus est, an possessio bone fidei, in materia iustitiæ, sit titulus sufficiens deponendi conscientiam dubiam. Respondetur affirmatiuè, quia etsi qui non possidet, habeat æquale ius in proprietate, alter tamen excedit, quoad titulum possessionis, adeoque in dubio pro illo iudican-

dum est. Hinc, si rem aliquam bona fide possides, & dubitas an tua sit, potes eam retinere, si præmissa sufficienti diligentia, non potes dubium vincere: siquidem ex vulgari proloquio, in dubio melior est conditio possidentis.

Secundus, an tenearis votum implere, quando dubitas te illud emisisse. Respondeo negatiuè, quia melior est conditio voluntatis, possidentis libertatem suã, & aliunde durum videtur, quòd quis cogatur stare promissis, quando non potest probari, an promissio facta sit. Teneris tamen votum soluere, si constat quidem te vouisse, dubitas, tamen an intentio vouendi adfuerit: quia, ex iure quando constat de facto, quæ ad illud necessaria sunt, præsumuntur adfuisse, nisi oppositum proberur.

Tertius, an tenearis seruare aliquod præceptum, quando post sufficientem inquisitionem adhuc dubitas, num illud extet. Respondeo negatiuè, ob rationem allatam. Et idem dic, quando, etsi constet præceptum impositum fuisse, dubium tamen manet, an ad talem casum se extendat: quia hoc perinde est, ac si de illius existentia dubitaretur. Quòd si de utroque certus es, dubitas tamen num satisfeceris, teneris satisfacere, cum debito

DE BEATITVDINE. CAR. V. 135
certo satisfieri nequeat, solutione dubia.

Quartus, an tenearis obedire tuo superiori, quando dubitas, num quod præcipit, licitum sit, aut ipsius potestatem excedat. Respondeo affirmatiuè, quia vt diximus, in dubio melior est conditio possidentis: at superior possidet ius præcipiendi, ergo pro illius præcepto standū est, quandiu non probatur, illud esse de re illicita, aut supra potestatem illius. Et quamuis verum sit, cum non posse illicita præcipere, cum tamen ille putet licitum esse præceptū, de cuius tu honestate dubitas, æquius est vt illius hac de re iudicio stemus, quàm tuæ dubitationi.

Nota, quòd etsi in dubiis possimus sequi partem fauorabiliorem, vt patet ex iam dictis: certum tamen est, optimum esse consilium partem tutiorem amplecti, verbi causa, restituere id de quo dubitas, an tuum sit: votum implere, quando dubium est, num illud emiseris, &c. Imò ex iure constat, eum esse irregularem, qui dubitat, an sit reus homicidij: vt si dedit causam abortui, & dubitatur an foetus esset animatus. Neque in eo hoc casu melior est conditio libertatē quoad possidentis, vt in præcedentibus.

CONCLUSIO. IV. Ille non peccat, qui sequitur opinionem probabi-

bilem, relicta probabiliori.) Explico; opinio dicitur probabilis quæ firma aliqua ratione nititur. Vnde ad opinionem probabilem constituendam, non est necesse vt multi Doctores eam sequantur, sed satis est quòd vnus, aut alter vir doctus & pius illi, ex aliquo non leui fundamento, assentiatur. Dicitur verò opinio probabilior, quæ efficaciori rationi innititur, siue plures pro se authores habeat, siue non. Quamquam sæpe contingit, vt ea opinio sit probabilior, quæ est communior.

Hoc posito, probatur Conclusio, quia cum opinio probabilis firma aliqua ratione fulciatur, vt dictum est, qui ex ea operatur, rationabiliter operari censetur, adeoque non peccat, etsi oppositam probabiliorē existimet: præsertim cum facile contingere possit, vt opinio quam in praxi sequitur, sit probabilior alia quam deserit.

Neque dicas, per se loquendo quidem non esse malum, sequi sententiam probabilem, esse tamen si alia sit probabilior: hoc enim falsum est, quia aliàs sequeretur omnes teneri sub peccato, ad ea quæ sunt perfectiora; adeoque cum virginitas sit perfectior matrimonio, quotquot matrimonium ineunt, pecca-

rent. Effet etiam locus continuis scrupulis, animique anxietatibus, eò quòd in quolibet negotio diligenter inquirendū esset, quænam opinio sit probabilior.

Quòd si iustes, eum imprudenter agere, & peccare qui se exponit peccandi periculo. Respondeo hoc verum esse, non tamen habere locum in eo, qui sequitur sententiam probabilem: cum enim talis sententia solida ratione fulciatur, virique sapientes & timorati eam sequantur, dici non potest, eum se exponere peccandi periculo, qui ex illa operatur. Maxime, quia etsi forte illa pro se paucos auctores habeat, ex communi tamen sententia, etiam eorum qui pro opposita stant, nullum est periculum, si eam in praxi sequaris. Vnde etsi ea in se sit minus probabilis, longè tamen probabilius est, quòd eam sequi liceat.

Ex hac doctrina varia colligi debent pro praxi, Primò, posse Confessarium consilium dare, iuxta opinionem probabilem, dimissa probabiliori, quam ipse amplectitur. Cum enim ipsi liceat se conformare eiusmodi sententiæ, nulla est ratio, cur non etiam aliis eam consulere possit, tanquam in praxi securam.

Secundò, posse Confessarium contra

propriam opinionem absoluerit pœnitentem, qui sententiam oppositam probabilem sequitur. Ratio est, quia cum pœnitens sequendo eiusmodi opinionem, non peccet, ut dictum est, adeoque id nō impedit, quominus possit omnia sua peccata, cum vero dolore confiteri, nulla ratio est, cur nequeat Confessarius absolutionem ei impendere. Imò cum ex parte pœnitentis apponatur, quicquid necessarium est ad legitimam confessionem, non modo potest Confessarius eum absolueri, sed etiam ad hoc tenetur.

Tertiò, si contingat, quoad licitum vsum Sacramentorum, esse utrinque opinionem probabilem, posse ministrum alterutram pro arbitrio eligere; quia sicut in aliis materiis, ita & in ista, qui operatur ex sententia probabili, operatur rationally & prudenter, adeoque non peccat. Est autem maior difficultas, an, agendo de ipso valore sacramenti, liceat relinquere quod certum est, & assumere quod dubium est, & probabile. Respondeo, per se loquendo, hoc non videri illicitum, ut ex dictis colligi potest, & confirmatur, quia aliàs non nisi contritum de peccatis liceret absolueri, nec posset iniri matrimonium coram proprio Parocho non Sacerdote, vel in aliena Paro-

ehia existente. Sunt tamen varij casus in quibus, vel propter receptam consuetudinem, vel ob speciale Ecclesiæ præceptum, non licet dimissis certis, vti probabilibus in vsu Sacramentorum. Vnde peccaret, qui daret Baptismum in nomine genitoris geniti, & procedentis ab vtroque: & qui in Confirmatione vteretur simplici oleo. Imò si ministratur Sacramentum necessarium ad salutem poenitentis, charitas proximi postulare videtur, vt probabilibus dimissis, certa tantum adhibeantur.

Quartò, quando non suppetit medicamentum certum, sed tantum probabilis, seu quæ probabile est infirmo profutura, posse medicum illud vsurpare quod probabile est, relicto probabiliore; sicut enim Medicus spiritualis, ita & corporalis potest operari, ex aliorum sententia, quam ipse probabilem iudicat, & illi probabiliorem, quæque forte à parte rei probabilior est & securior: præsertim cum alij Medici sequentes eam sententiam, debitè procedant in curatione ægroti: & aliunde valde durum sit, imponere medico onus accuratè expendendi, quodnam medicamentum sit probabilius, quoties ad infirmum curandum accedit. Dixi, quando non suppetit medi-

mentum certum: si enim medicinae certae habeatur copia, communis est sententia, medicum teneri eam adhibere, relicta probabilis: quia alias infirmum imprudenter periculo exponeret.

Sed quid, si non habeatur medicamentum certum, aut probabile, & nulla sit spes de salute infirmi, licebit ne tunc applicare remedium aliquod dubium, seu de quo dubitatur, an profuturum, an verò nociturum sit? Responsio negativa est multorum, quia tale medicamentum adhibere est ex se dare causam mortis, cum nulla sit probabilitas, an tale non sit, ut vi sua mortem illaturum sit, etsi aliunde mors sequutura non esset. Hoc etiam à parte rei aliud nihil est, quàm velle experiri quænam vis tali medicamento competat, quod ab omnibus damnatur tanquam illicitum. Quare non potest Medicus aliquod medicamentum applicare, nisi adsit probabilitas aliqua quòd profuturum sit, aut certitudo quòd non sit nociturum.

Alij tamen non improbabiler oppositum docent quia cum salus ægri sit desperata, ut supponimus, longè minus malum est, eum exponere aliquali periculo accelerandi mortem aliunde certò obuenturam, dando remedium dubium,

DE BEATITVDINE. CAP. V. 141

quòd forte illi proderit, quàm omnem illius curam abiicere. Neque hoc est, per se loquendo, dare causam mortis, quia Medicus nescit, an medicamentum illud obfuturum sit, & aliunde aliquatiter sperat illud profuturum, in summa illa morbi desperatione, quia aliàs non adhiberet. Quare prudeuter agit, nec damnari potest, quod in dicto casu medicamentum dubium velit experiri; sicut illi iure damnantur, qui cùm remedia vtilia, & probata suppetant, ignota adhibent, vt eorum vim experiantur, sicque ægiorum periculo doctiores in sua arte euadant.

Quintò, posse iudicem sententiam ferre ex opinione probabili, relicta probabiliori, vt patet ex dictis, ob paritatis rationem. Neque dicas, iudicem teneri ei fauere, qui firmitus habet ius: hoc enim verum est de eo, qui absolutè, & iuxta communem omnium sententiam, firmitus ius habet, non autem de illo, de cuius iure probabiliter, & cum fundamento dubitatur. Vnde potest Iudex, sine peccato, rem de qua agitur, ad iudicare tunc illi, qui ex opinione probabili ius integrum in ea habet. Præsertim cùm alij putent, opinionem il-

lam esse probabiliorem, possintque ipsa
tuta conscientia iuxta eam procedere.
Veram non dubito quin tutius sit in
praxi, iudicare iuxta opinionem proba-
biliorem, & ita consulendum arbitror.
Si tamen constaret, probationes vtrin-
que esse æquales, tam de facto, quàm ex
iure, deberet Iudex, rem, de qua lis
mota est, inter vtramque partem diui-
dere; aut si diuidi nequit, partes inter
se componere, eò quòd singulæ in eo
casu ius æquale habent.

Sextò, posse Aduocatum causam
probabilem defendere, contra eam quam
putat probabiliorem. Sicut enim licet
clienti, ob probabilem rationem, ius
suum coram Iudice quærere, aut tueri;
ita licet Aduocato illius causam susci-
pere, quando nouit eam verè esse pro-
babilem. Siquidem Aduocatus gerit
tantùm partes clientis, illiusque ius sin-
cerè proponit Iudici, vt eo percepto
iustam sententiam ferat, qua in re nulla
est inordinatio.

CONCLUSIO V. Licitum,
& laudabile est agere contra scrupu-
lum.) Ratio est, quia etsi quis ex scrupu-
lo suspicetur, actum aliquem esse ma-
lum, id non impedit quin aliunde iu-
dicet esse bonum; quare potest tali iu-

dicio siue certo, siue tantum probabili, se confirmare contra scrupulum, vt constat ex supradictis. Neque dicas eum qui ita agit, facere contra conscientiam: hoc enim falsum est, cum non obstante scrupulo, conscientia dicet, talem actum esse bonum & licitum, Alias si tale iudicium abesset, iam hoc non esset scrupulus, sed dubium, adeoque obseruandum esset quod de conscientia dubia conclusione 3. dictum est. Vnde quando in iure dicitur, habentem scrupulum circa valorem matrimonij, non posse debitum petere, ibi scrupuli nomine dubium intelligi debet.

Nota 1. scrupulos oriri ex variis causis, nempe ex ignorantia, ex dæmonis suggestione, ex melancholia, & nimia corporis maceratione, ex debilitate mentis, &c.

Nota 2. vt quis à scrupulis liber euadat, eum debere contra scrupulos agere, eorum rationes spernere, dictis Superioris, aut Confessarij, vel alterius viri docti, & pij planè acquiescere. Neque quod dici solet, in dubiis tutiorem partem eligendam esse, de scrupulis intelligendum est, sed de dubiis propriè dictis.

Nota 3. Confessarium duo posse

præter alia, scrupuloso inculcare, ut eum à scrupulis liberet: alterum, ut nihil credat esse peccatum mortale, nisi adeò evidens sit tale peccatum esse, ut ipse possit id affirmare eum iuramento: alterum, vel ea ratione deponendos esse scrupulos, quia cum quis nouit se scrupulosum esse, hinc probabiliter iudicare potest, dubitationes quibus agitur meros esse scrupulos, adeoque abiiciendos, cum liceat sequi sententiam probabilem. Plura de scrupulis apud Summistas, & Asceticos videri possunt.

